

3. Гончар Олесь. Щоденники: У 3-х т.: Т.1 (1943 – 1967). – К., 2002.
4. Гончар Олесь. Щоденники: У 3-х т.: Т.2 (1968 – 1983). – К., 2003.
5. Гончар Олесь. Щоденники: У 3-х т.: Т.3 (1984 – 1995). – К., 2004.
6. Драч І. “Запалити буденщину вогнем пекельним” // Слово Просвіти. – 2004. – 9-15 грудня.
7. Коцюбинська М. Над маминими щоденниками // Кур’єр Кривбасу. – 2005. – № 184.
8. Степаненко М.І.: Публіцистична спадщина Олесь Гончара (мовні, навколумовні й деякі інші проблеми). – Полтава: АСМІ, 2008.

Пахаленко А.П.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Науковий керівник – к. філол. н. Луньова Т.В.

Переклад біблійних мотивів роману Д.Дефо “Робінзон Крузо” російською та українською мовами

Мотив – формально-змістова одиниця твору, що є складником фабули і рушієм сюжету, засобом розкриття художнього образу і втілення ідейно-естетичного задуму митця. Мотив виявляє діалектику форми та змісту твору, забезпечує органічний зв’язок між ними [9, с. 166-168]. Мотив як семантична одиниця тісно пов’язаний із тематикою літературного твору, однак тема – набагато ширше поняття, а мотиви фактично реалізують тему через певні складові. Порівняно з темою – відносно постійною величиною, мотив є надзвичайно гнучкою в художньому смислі категорією, адже він здатен видозмінюватися, трансформуватися, поєднуватися з іншими мотивами твору. Мотив визначає сюжетні колізії, динамізує їх, зумовлює розвиток подій. Разом із тим мотив організовує не тільки сюжет, а й усю структуру художнього твору, поряд з іншими компонентами бере участь у створенні цілісної картини художнього світу. Тому, окрім сюжетотвірної, мотив виконує структуротвірну функцію в художньому творі [4, с. 3-11].

Важливою функцією мотиву у творі є також імагогічна функція, тобто художній образ витворюється за допомогою різноманітних засобів, серед яких мотиву належить чільне місце. Мотив дозволяє авторові великою мірою розкрити людський характер, долю героя, його почуття та духовні шукання, стосунки з іншими героями, суспільством. У більш широкому смислі мотив сприяє створенню не тільки образів людей, а й образу природи, образу світу [7, с. 42-46].

Якщо за Л.С.Бархударовим виокремити формальний і змістовий аспекти жанру, то саме мотив забезпечує єдність між ними, сприяє створенню загального образу світу, матеріалізує комплекс тем і проблем, формує жанровий зміст твору. Мотив є також важливою складовою структури стилю. Через мотивну організацію творів виявляється стиль митця, традиції й новаторство художника, діалектика загального та індивідуального в його стилі. Мотив нерідко стає стильовою домінантою творчості митця або навіть загального стилю епохи, напряду, течії [1, с. 34-36].

Поняття “переклад” можна визначити наступним чином – заміна текстового матеріалу однієї мови (мови оригіналу) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (мови перекладу) [8, с. 148-150]. Головною метою будь-якого перекладу є досягнення адекватності. Адекватність – це вичерпна передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально-стилістична відповідність йому. В.Н.Комісаров вважає, що про повну відповідність можна говорити лише відносно, при перекладі уникнути втрат неможливо, тобто має місце неповна передача значень, що їх містить текст оригіналу. Виходячи з цього, В.Н.Комісаров робить висновок, що текст перекладу ніколи не може бути повним та абсолютним еквівалентом тексту оригіналу [2, с. 78-79].

Еквівалентність виступає в якості основи комунікативної рівноцінності, наявності якої і робить текст перекладом. Під поняттям еквівалентності перекладу розуміють передачу в перекладі змісту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, що вона міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць. Таким чином, еквівалентність – поняття ширше, ніж “точність перекладу”, під яким зазвичай розуміють лише збереження “предметно-логічного змісту” оригіналу. Іншими словами, норма еквівалентності означає вимогу максимальної орієнтованості на оригінал [6, с. 27-29].

Розрізняють потенційно досяжну еквівалентність, під якою розуміється максимальна спільність змісту двох різномовних текстів, що допускається через різницю мов, на яких створені ці тексти, і перекладацьку еквівалентність – реальну змістову близькість текстів оригіналу і перекладу, що досягається перекладачем у процесі перекладу [3, с. 31-33]. Межею перекладацької еквівалентності є максимально можливий (лінгвістичний) ступінь збереження змісту оригіналу при перекладі, але в

кожному окремому перекладі змістова близькість до оригіналу в різному ступені й різних способах наближується до максимального.

Адекватний переклад є за означенням еквівалентним, хоча ступінь смислової спільності між оригіналом та перекладом може бути різним. Найбільш повна еквівалентність (на рівні мовних знаків) означає максимально можливу наближеність змісту різномовних текстів [5, с. 64-66]. Еквівалентний переклад не завжди буде вважатись адекватним, через те що він буде лише задовольняти вимогу смислової наближеності до оригіналу.

Розглянемо питання про еквівалентність перекладу біблійних мотивів роману Д.Дефо "Робінзон Крузо" російською та українською мовами. У романі Д.Дефо звертається до проблем буття, досліджує сутність людини й людського існування. Серед мотивів роману за значимістю виділяються біблійні мотиви, серед яких важливе місце посідають мотив читання Святого письма та мотив молитви. Мотиви у романі втілено експліцитно. У тексті описується, що Робінзон почав читати і ретельно вивчати Біблію. Роздуми з читання Біблії відкривають очі Робінзону Крузо на світобудову, дозволяють прийти до релігійного сприйняття життя. Перебуваючи на острові, він починає сприймати все, що з ним відбувалося, як замисел Господень. Герой повідомляє, що постійне читання Біблії направляло його думки до питань більш високих. Він пізнав багато душевних радощів, які раніше були йому невідомі. Робінзон намагався зробити своє життя якомога правильнішим. Робінзон, щоб з ним не трапилося, завжди ставав на коліна і молився. Він дякував Богу за те, що Той береже йому життя, що в скрутну хвилину Він завжди з ним і відповідає на його молитву. Звернемося до аналізу текстів:

"In the morning I took the Bible; and beginning at the New Testament, I began seriously to read it, and imposed upon myself to read a while every morning and every night; not tying myself to the number of chapters, but long as my thoughts should engage me. It was not long after I set seriously to this work till I found my heart more deeply and sincerely affected with the wickedness of my past life. The impression of my dream revived; and the words. "All these things have not brought thee to repentance" (1, p. 163).

Розглянемо переклад вищенаведеного уривка українською мовою: *"Вранці взяв біблію, розгорнув її на новому заповіті й почав уважно читати; вирішив робити це щоранку й щовечора, не зв'язуючи себе певною кількістю розділів, а читаючи саме стільки, на скільки вистачить уваги. Невдовзі я серйозно взявся до цього читання й почув, що моє серце багато глибше й щиріше зворушилось від неправедності мого минулого життя. Враження від мого сну віджило, і слова: "Незважаючи на всі випробування, ти не покавсяся" (2, с. 98).* Порівнюючи оригінал і переклад можна стверджувати, що такі вирази, як *"I took the Bible; and beginning at the New Testament, I began seriously to read it"*, знайшли безпосередню відповідність у тексті перекладу *"взяв біблію, розгорнув її на новому заповіті й почав уважно читати"*. Між оригіналом і перекладом існує спільність змісту, оскільки при перекладі біблійного мотиву адекватно передані лексичні одиниці, які використовуються для вербалізації мотиву: *"All these things have not brought thee to repentance"*. *"Незважаючи на всі випробування, ти не покавсяся"*. Перекладач передав слово *"things"* за допомогою синоніма *"випробування"*, для підсилення того, що то були не просто якісь події, а випробування згідно з Божою владою. При перекладі збережена частиномовна приналежність слів: *"things"* (іменник), та *"випробування"* (іменник). Перекладач не досяг повної еквівалентності, оскільки такі слова, як *Біблія, Новий Заповіт* передані маленькими літерами, що можливо з двох причин: перекладач не приділяв усієї цінності цій Книзі; Біблія довгий час заборонялася, можливо не дозволялося писати це слово з великої літери, щоб Святе Письмо не привертало великої уваги читачів.

Проаналізуємо переклад вищенаведеного уривка російською мовою: *"Утром взял библию, раскрыл ее на новом завете и, сосредоточив свое внимание, начал читать. С этого дня положил читать библию каждое утро и каждый вечер, не связывая себя определенным числом глав, а до тех пор, пока не утомится внимание. Я вспомнил свой сон, и понял, что несмотря на все испытания я не покался перед богом" (3, с. 82).* Повністю зберігся зміст оригіналу при перекладі: *"I took the Bible; and beginning at the New Testament, I began seriously to read it"*, *взяв библию, раскрыл ее на новом завете, начал читать*. Перекладач передала слово *things* за допомогою слова *испытания*, для наголошення на тому, що Робінзон повинен був прийняти ті випробування, які приготував для нього Бог, а не просто події, як зазначено в перекладі. При перекладі збережена частиномовна приналежність слів: *"things"* (іменник), *"испытания"* (іменник). Таке слово, як *repentance* (іменник), передається дієсловом *"покаялся"*. Перекладач не зробила повністю еквівалентний переклад, оскільки такі слова, як *Біблія, Новий Заповіт* передані маленькими літерами. Можливо М.Шишмарєва не

проділяла уваги цій книзі, Біблію не дозволялося перекладати і згадувати довгий час.

Розглянемо інший текстовий фрагмент: *“My condition began now to be, though not less miserable as to my way of living, yet much easier to my mind: and my thoughts being directed, by a constant reading the Scripture and praying to God, to things of a higher nature, I had a great deal of comfort within, which till now I knew nothing of; also, my health and strength returned, I bestirred myself to furnish myself with everything that I wanted, and make my way of living as regular as I could”* (1, p. 106).

Проаналізуємо переклад вищенаведеного уривка українською мовою: *“Хоч мені й жилося тепер не краще, ніж попереду, зате на серці в мене полегшало. Від постійного читання святого письма й молитов мої думки були скеровані на речі вищого порядку. Я зазнав внутрішнього спокою, якого не знав раніше; здоров'я та сили мої повернулись, і я заходився обставляти себе всім, чого мені бракувало, щоб жити якомога впорядкованіше”* (3, с. 85-87). При перекладі речення передана вся змістова єдність: *“by a constant reading the Scripture and praying to God”*. “Постійного читання святого письма й молитов до бога”. При перекладі слово *молитов* передається іменником у множині, а в оригіналі *praying* – іменник в однині. Переклад не повністю відповідає оригіналу тексту, оскільки слова *Біблія, Бог* написані з маленької літери, можливо перекладач не мав за потрібне приділити увагу цим словам.

Розглянемо переклад вищенаведеного уривка російською мовою: *“С этого времени положение мое, оставаясь внешне таким же бедственным, стало казаться мне гораздо более сносным. Постоянное чтение библии и молитва направляли мои мысли к вопросам возвышенным, и я познал много душевных радостей, которые дотолде были совершенно чужды мне. Кроме того, как только ко мне вернулись здоровье и силы, я стал энергично работать над восполнением всего, что мне еще не хватало, и старался сделать свою жизнь как можно более правильной”* (2, с. 100). При перекладі досягнуто повну еквівалентність з оригіналом. Опис читання Письма та молитви: *“by a constant reading the Scripture and praying to God”* дано в перекладі: *“Постоянное чтение библии и молитва”*. При перекладі не досягнуто повної еквівалентності з оригіналом, оскільки слова *Біблія, Бог* передані маленькими літерами, що можливо з двох причин: перекладач не розуміла усієї значимості і цінності цих слів, чи можливо через те, що заборонялася будь-яка згадка про Біблію і про Бога. М.Шишмарєва вжила ці слова з маленької літери, щоб не привертати увагу читача. Збереглася змістова інформація, що міститься в оригіналі: *“my thoughts being directed, by a constant reading the Scripture and praying to God, to things of a higher nature”*. *“Постоянное чтение библии и молитва направляли мои мысли к вопросам возвышенным”*.

Проаналізуємо інший текстовий фрагмент: *“Call on Me in the day of trouble, and I will deliver thee, and thou shalt glorify Me... But before I lay down, I did what I never had done in all my life – I kneeled down, and prayed to God to fulfil the promise to me, that if I called upon Him in the day of trouble, He would deliver me”* (1, p. 102–103).

Розглянемо переклад вищенаведеного уривка українською мовою: *“Поклич мене в день суму, і я визволю тебе, і ти прославиши мене... Але попереду я зробив те, чого не робив зроду: став навколішки й почав молитись, просячи бога здійснити обіцянку й визволити мене, коли я покличу його в день суму”* (3, с. 95). Перекладач досяг повної еквівалентності у вищенаведеному фрагменті роману, оскільки речення з оригіналу: *“Call on Me in the day of trouble, and I will deliver thee, and thou shalt glorify Me”*, яке описує ідею молитви до Бога, знайшло безпосередню відповідність у тексті перекладу: *“Поклич мене в день суму, і я визволю тебе, і ти прославиши мене”*. Слово *trouble* передається іменником у множині, а при перекладі слово *сум* (іменник) вжито в однині.

Проаналізуємо переклад вищенаведеного уривка російською мовою: *“Призови меня в день печали, и я освобожу тебя, и ты прославишь имя мое... Но прежде чем лечь, я сделал то, чего не делал никогда в жизни: опустился на колени и стал молиться богу, чтобы он исполнил обещание – освободил меня, если я призову его в день печали”* (2, с. 79). Перекладаючи вищенаведений фрагмент роману, М.Шишмарєва досягла повної еквівалентності з оригіналом, оскільки речення: *“Call on Me in the day of trouble, and I will deliver thee, and thou shalt glorify Me”*, яке експлікує ідею молитви до Бога, знайшло безпосередню відповідність у тексті перекладу: *“Призови меня в день печали, и я освобожу тебя, и ты прославишь имя мое”*. Між оригіналом і перекладом існує спільність змісту. При перекладі збережена частиномовна приналежність слів: *“trouble”* (іменник) та *“печаль”* (іменник).

Виділимо інший текстовий фрагмент: *“All this while I had not the least serious religious thought; nothing but the common “Lord has mercy upon me!””* (1, p. 94).

Розглянемо переклад вищенаведеного уривка українською мовою: *“За весь цей час у мене не*

було жодної серйозної релігійної думки, – нічого, крім звичайних слів: “Господи, зглянься на мене”. Але як тільки небезпека минула, я забув і їх” (3, с. 81). Переклад повністю відповідає оригіналу тексту. Він еквівалентний: “Господи, захисти мене”. Слово *help* в оригіналі є іменником, а в перекладі “захисти” – дієслово.

Проаналізуємо переклад вищенаведеного уривка російською мовою: “Опять молился богу, но в голове такая тяжесть, что я не мог припомнить ни одной молитвы и только твердил: “Господи, помоги мне! Воззри на, меня, господи! Помилуй меня, господи” (2, с. 90). Аналізуючи вищенаведений фрагмент, роману можна стверджувати, що перекладачем було досягнуто повної еквівалентності. Так, словосполучення оригіналу, яке експлікує молитву до Бога, знайшло безпосередню відповідність в тексті перекладу: “Господь, будь моей помощью”. І передається за допомогою тих самих частин мови: “*help*” (іменник), “*помощь*” (іменник).

При перекладі першоджерела російською й українською мовами, спостерігається повна передача біблійних мотивів. Серед мотивів роману розглядалися біблійні мотиви, серед яких важливе місце посідають мотив читання Святого письма та мотив молитви. Мотиви у романі втілено експліцитно. Між оригіналом і перекладом існує спільність змісту, оскільки при перекладі біблійних мотивів адекватно передані лексичні одиниці, які використовуються для вербалізації мотивів. Проаналізувавши переклади мотивів, можна стверджувати, що в деяких уривках російською і українською мовами перекладачами не досягнуто повної еквівалентності з оригіналом, оскільки слова *Біблія*, *Бог* написані з маленької літери.

Література

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Международные отношения, 1975. – 344 с.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода. – К, 2002. – 410 с.
3. Краснова Л. До проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору. – Дрогобич, 1997. – 169 с.
4. Кушнірова Т.В. Мотив як літературознавча категорія: ознаки і типологія // Зб. наук. праць. Вісник ПДПУ імені В.Г.Короленка. – Полтава, 2004. – 118 с.
5. Найда Ю.А. Процедура аналізу компонентної структури референційного значення. – М., 1983. – 193 с.
6. Сухенко К.М. Лексичні проблеми перекладу. – К.: Вид-во Київ. нац. ун-ту. ім.Тараса Шевченка., 1972. – 357 с.
7. Томіхін В. Трансформація біблійних мотивів. // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов’янська філологія. – Чернівці: Рута, 1997. – Вип. 13. – С. 23.
8. Федоров А.В. Основи загальної теорії перекладу. – М., 2002. – 327 с.
9. Форми і способи рецепції мотивів та образів світової літератури. – Ч. I: Літературознавство. – Чернівці, 1999. – 263 с.

Список джерел фактичного матеріалу

1. Defoe D. Robinson Crusoe. На англ. мові. – М.: Менеджер, 1719. – 336 с.
2. Дефо Д. Робінзон Крузо. Его жизнь и приключения. Перевод М.Шишмаревой. – М.: Одесполиграф, 1978. – 216 с.
3. Дефо Д. Життя та незвичайні і дивовижні пригоди Робінзона Крузо. – К.: Котигорошко, 1993. – 228 с.

Пахомова І.Ю.

*Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Науковий керівник – к. філол. н., доц. Тарасова Н.І.*

Україна – друга батьківщина Давида Гурамішвілі

Дивовижне, повне драматичних несподіванок і лихоліть життя випало на долю видатного грузинського поета Давида Гурамішвілі. Народжений у знатній родині, він лише трохи більше 20-ти років прожив на батьківщині, а потім – лезгинський полон: бранець, далі – втікач, емігрант, воїн іноземної армії, бідний поміщик, нікому не відомий поет. Зла доля була невблаганною: він помер старим і напівсліпим, убогим і самотнім, без дітей, без родини, без батьківщини. Спробуємо спростувати це твердження: чи справді без батьківщини? Чи це не Україна, що стала для грузинського поета прихистком у лихоліття? Спробуємо прослідкувати вплив Давида Гурамішвілі на українську культуру та навпаки: вплив грузинської культури на українську, адже життя і творчість Давида Гурамішвілі стали символом єднання українського та грузинського народів.